
Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

Benim Küçük Dostlarım

Kelime Erdal

*Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi
kelime@uludag.edu.tr.*

Özet. Bu çalışmada, öğretmen yazarlardan Halide Nusret Zorlutuna'nın öğretmenlik mesleği ve öğrencileri ile ilgili anılarının yer aldığı *Benim Küçük Dostlarım* adlı hatıra kitabı incelenmiştir. Yazar bu kitabında anılarından yola çıkarak, öğretmen öğrenci ilişkisi, öğretmenin sahip olması gereken kişilik özellikleri ve öğretmenin çevresi ile münasebetleri konusunda görüşlerini ortaya koymuştur. Türkiye'nin zorlu bir sınavdan geçtiği dönemde öğretmenliğe başlayan Halide Nusret, yaşadığı dönemdeki öğretmenlik anlayışını ve öğretmen davranışlarını aktararak bir anlamda günümüz öğretmenlerine yol göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Eğitim, öğretmen, öğrenci, okul.

Abstract. In this study, the autobiographical book *Benim Küçük Dostlarım* by one of the Turkish teacher-writers Halide Nusret Zorlutuna, in which there are the author's memories of her teaching and students, has been analysed. In this book, basing upon her memories the author has brought up her opinions about teacher-student relationship, required personal characteristics of a teacher, and relationships between a teacher and his/her environment. Halide Nusret, who became a teacher at a time when Turkey was in a great test, has quided today's teachers in a way by quating the teaching-mentality and the teacher-attitudes of her period.

Key Words: Education, teacher, student, school.

Giriş

1901–1984 yılları arasında yaşamış olan Halide Nusret Zorlutuna, Türk Edebiyatı tarihine “Millî Edebiyat Akımı” taraftarı ve takipçisi bir şair ve yazar olarak girmiştir. (Gürel, 1988, s. 1.) Halide Nusret, şairliği ve yazarlığı yanında, öğretmenliği ile de ön plana çıkmayı hak eden bir yazardır. O, inandığı değerleri mesleğinde uygulamayı hedeflemiş bir öğretmendir. Halide Nusret’in romanlarında ve özellikle hatıralarında eğitim meselesi üzerinde durulmaktadır.

Halide Nusret’in öğretmenlik mesleğindeki tecrübelerini aktardığı hatıra kitabı olan *Benim Küçük Dostlarım*, adeta öğretmenlere kılavuz niteliğindedir. Halide Nusret, bu kitabında öğretmenlik mesleğinin ilkeleri konusunda tespitlerde bulunmuş, otuz üç yıl öğretmenlik mesleğiyle uğraşmış biri olarak, öğrenciler ve eğitim teşkilatı ile ilgili görüşlerine yer vermiştir.

Halide Nusret Zorlutuna’nın *Benim Küçük Dostlarım* isimli kitabı öğretmenler tarafından çok beğenilmiştir. Bazı öğretmenler, bu kitabın öğretmen okullarında ders kitabı olarak okutulmasını teklif etmişler, bazıları ise bu hatıraları daha da genişleterek yazmasını istemişlerdir. Bir grup öğretmen ise başlarından geçen ilginç olayları anlatarak Halide Nusret Zorlutuna’dan bunları da yazmasını rica etmişlerdir.

Arif Nihat Asya, Halide Nusret’in 50. sanat yılı dolayısıyla düzenlenen bir toplantıda yaptığı konuşmada *Benim Küçük Dostlarım* isimli hatıratı değerlendirmiştir. O, Halide Nusret’in bu kitabını bir meslek kitabı olarak ilgili herkese tavsiye eder ve bu kitap için “okul klasiği” ifadesini kullanır. (Asya, 1967, s. 4-11.) İnci Enginün, bu kitabın öğretmen adaylarının mutlaka okuması gereken kitaplardan olduğuna inanır. (Enginün, 2000, 42–48.)

Benim Küçük Dostlarım isimli hatıra kitabı, her dönemde öğretmenlerin ve öğrencilerin okuyabileceği sade bir dile ve akıcı anlatımıyla okuyucuyu sıkmayan bir üsluba sahiptir. Kitap, yazarın bir öğretmen olarak çocuklara ve mesleğine duyduğu bağlılık ve sevginin ifadesidir. İnci Enginün, bu kitabı okuduktan sonra her öğretmenin tecrübelerini yazmasını ister. Ancak bu, öğrencilerini yetiştirmeyi hedef alan, onları tek tek tanıyan öğretmenlerin yapabilecekleri işler. Kalabalık sınıflarda öğretmenin öğrencilerini yakından tanınması ve sorunlarıyla ilgilenmesi zordur. (Enginün, 1991, s. 185–188.)

Benim Küçük Dostlarım adlı kitabın her bölümünün, öğrencilerin isimlerini taşıyan müstakil bir başlığı vardır. Kızlı erkekli on yedi öğrencinin tasvir edildiği, olaylara dayanılarak öğrenci karakterlerinin tahlil edildiği eserde yazar, kahramanlarını her türlü ruh halleriyle canlandırmıştır. Halide Nusret,

her ne kadar kitabının ön sözünde “buna bir hikâye kitabı denilemez; çünkü içinde bir damlacık hayal bulamayacaksınız” diyorsa da her sanat eseri gibi bu kitapta da muhayyilenin payı inkâr edilemez. Şehir ve okul adlarının belirtilmediği *Benim Küçük Dostlarım* kitabında, kahramanların adları da değiştirilmiştir. Halide Nusret’in öğrencilerinden Fevziye Abdullah Tansel, yazdığı bir yazıda, kitabın gerçeğe uygunluğunu değerlendirmiştir: “*Nitekim ben bu kitabı okurken, canlandırılan tiplerden birkaçını derhâl tanıdım; fakat esas hakikî olmakla beraber, san’at kaygısıyla eseri daha câzip hale getirmek için bâzı vak’a ve karakterlerin, teferruat bakımından hayâl unsurlarıyla renklendirildiği sezilir ve böyle olması da pek tabiidir. Bu eser, bedî kıymetinden başka, müellifinin muhtelif hususiyetlerini ve meslek hayatını aydınlattığı için de kayda değer.*” (Tansel, 1967, s. 6–7–8.)

Halide Nusret, maddî sıkıntılardan dolayı devam etmekte olduğu okulundan son sınıfta ayrılarak Darümuallimat’ta sınava girmiş, öğretmen olma hakkını kazanmış ve bir tanıdığı aracılığıyla Kadıköy’deki Özel Aşçıyan İdadisi’nin ilk kısmına öğretmen olmuştur. Bir süre bu okulda görev yapan Halide Nusret, 1924 yılında, tayin için Ankara’ya başvurarak, ücra bir okulda çalışmak istediğini belirtmiştir. (Zorlutuna, 1978, s. 167.)

1924 yılında Edirne Kız Öğretmen Okulu’na tayin edilen Halide Nusret’in göreve başladığı bu dönem, yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti’nin sıkıntılarının her sahada yoğun olarak görüldüğü bir dönemdir. Atatürk, Kurtuluş Savaşı’nı zaferle sonuçlandırmış ve 29 Ekim 1923’te Cumhuriyeti ilân ederek, Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni kurmuştur. Türk milleti ve devleti, bütün imkânlarını ve gücünü, düşmanı yurttan atmak için kullanmıştır. Eğitimin, ülkenin içinde bulunduğu bu olumsuz koşullardan etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu nedenle, Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki eğitimi değerlendirirken, ülkemizin yaşamış olduğu acı dolu günler göz ardı edilmemelidir. Bu dönemdeki maarif vekillerinin çözemedikleri çeşitli eğitim sorunlarının da vekillerden değil, çoğunlukla, dönemin olumsuz koşullarından kaynaklandığı unutulmamalıdır. (Başar, 2004, s. 55.)

Halide Nusret, 1924 yılının Ocak ayından 1926 yılının Eylül ayının ortasına kadar kaldığı Edirne Darümuallimatı’nda hayatının en mutlu günlerini geçirmiştir. Buradaki görevi esnasında, Trakya’daki öğretmenlerden oluşan yirmi beş kişilik bir grupla meslekî faaliyetler için bir ay süre ile Bulgaristan’da kalmıştır. Halide Nusret, Edirne’den sonra, 1926 yılında İstanbul Kız Lisesi’ne tayin edilmiştir. Burası çok büyük bir okuldur. Edirne’deki okulda öğretmen sayısı yirmi iken bu yeni okulunda yüz yirminin üzerinde öğretmen çalışmaktadır. Halide Nusret Zorlutuna’nın bu okuldaki öğretmenliği, gönüllü olarak Kars Lisesi’ne tayin edilene kadar devam etmiştir.

Halide Nusret, 1926 yılında Binbaşı Aziz Vecihi Bey'le evlenmiş ve 1930–1948 yılları arasında, eşinin görevi dolayısıyla, Kırklareli, Kars, Karaman, Urfa, Maraş ve Sarıkamış'ta öğretmenlik yapmıştır. Halide Nusret, bu yörelerin halkıyla çok çabuk kaynaşmış ve sorunlarıyla yakından ilgilenmiştir. 1948 yılında Ankara Cebeci Ortaokulu'na atanan Halide Nusret, son görev yeri olan Kız Teknik Öğretmen Okulu'ndan 1957 yılında emekli olmuştur.

A. Öğretmenlik Mesleği

Halide Nusret Zorlutuna'nın *Benim Küçük Dostlarım* isimli hatıratındaki bütün ayrıntılar, yazarın öğretmenlik mesleğini çok sevdiğini göstermektedir. Öğrencilerine önem veren ve onlara zaman ayıran Halide Nusret'e göre, başarılı bir öğretmen olmanın şartlarından biri, öğrencilerini yakından tanımaktır.

Halide Nusret mesleğe başladığı ilk gün çok heyecanlanmış, sevinmiş, gururlanmış ama aynı zamanda korkmuştur. Yazar, mesleğindeki bu heyecanını ve sevincini yıllar geçse de asla kaybetmez. Bu, Halide Nusret'in mesleğine ne denli önem verdiğinin göstergesidir.

Allah'ın kendisini öğretmen olması için yarattığına inanan Halide Nusret, ülkenin içinde bulunduğu zor günlerde, üzerine düşen vazifenin öğretmenlik yapmak olduğunu düşünür. Yazara göre öğretmen, özellikle ülke zor durumdayken idealist olmalıdır. Bu idealizm, onun çalışma azmini kamçılayacaktır.

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde yazarlarımız, eserlerinde idealist öğretmen tiplerine yer vermişlerdir. Reşat Nuri Güntekin'in *Çalkıuşu* romanı da, yazıldığı devirde ve günümüzde öğretmen adayları ve öğretmenlerin beğeni ile okudukları ve yazarın öğretmenlikle ilgili görüşlerinin yer aldığı bir kitaptır. Her ne kadar romanın kahramanı Feride başlangıçta idealist bir öğretmen değilse de başarılı bir öğretmen olur. Bunun nedeni, Feride'nin öğretmenliğin her şeyden önce bir insan ve insanlık mesleği olduğunun bilincinde olmasıdır: *“Feride idealist bir öğretmen değildir. Onu uzak bir köyde öğretmenliğe sürükleyen şartlar sadece tesadüflerdir, fikirler değil. Onun köylü sınıfı, köy kalkınması, ezilmişlik, geri kalmışlık gibi sosyal ve doktriner düşünceleri yoktur. Fakat her öğretmenin bilmesi gereken bir şeyi çok iyi bilir: Öğretmenlik “kutsal”, “Tanrısal” vs. cinsinden bir meslek değil, hiçbir meslekle kıyaslanmayacak derecede bir “insan” ve “insanlık” mesleğidir. Bunun mânâsı, karşısındaki kitleyi bir eşya, bir tabiat objesi gibi değil, bir “sujet” gibi görmek yahut onu “sujet” yapmaktır. Ham zihinlerin*

ve dümdüz ruhların teşkil ettiği bir yığına şekil vermek, bu yığından ayrı ayrı şahsiyetler çıkarmaktır.” (Emil, 1990, s. 73–83.)

Halide Nusret’in öğretmenlik mesleğini seçme nedeni, içindeki çocuk sevgisidir. Çocuklara duyduğu bu aşırı sevgiyi en büyük “zaafı” olarak niteleyen Halide Nusret’e mesleğini tanıtan ve sevdiren öğrencileridir. Yazar, öğrencilerini tanıyıp sevdikçe, öğretmenlik mesleğinin anlamını daha iyi idrak etmeye başlamış, öğrenciye dersi sevdiren öğretmenin yolunu, yıllar içinde kazandığı tecrübelerle öğrenmiştir. O, mesleğini sadece bilgi aktarımı olarak görmemiş, öğretimin yanında çocukların eğitimine, onlarda olumlu yönde davranış değişikliği oluşturmaya özellikle dikkat etmiş, öğrencilerinin kişilik, yetenek ve ilgileri doğrultusunda gelişmelerini istemiştir.

Halide Nusret, öğrencileri arasında ayırım yapmayan bir öğretmendir. O, tembel-çalışkan, sevimli-sevimsiz bütün öğrencilerine eşit davranır ve onları çok sever. Bazı öğretmenler öğrenciler arasında ayırım yapmakta, zeki ve çalışkan çocukları daha çok sevmektedir. Kâzım Nami de, öğrencilere eşit davranılması konusunda Halide Nusret ile benzer görüşleri savunmaktadır: *“Muallim bilhassa çalışkanların veya iyi istidatları olanların gayretlerine yardım etmek ebeveynin sevimliliğine çocuklarına daha büyük bir mülâyemet göstermekle mukabele eylemek gibi pek tabii meyelâna karşı kendini korumalıdır.”* (Kâzım Nami, 1934, s. 67.)

Halide Nusret, öğretmenin öncelikle kendisini öğrencilerine sevdirmesi gerektiğine inanır. Bu sevgi, öğretmen ile öğrenci arasında iyi bir iletişim kurulabilmesi ve öğrencinin başarısı açısından şarttır. Yazara göre çocuklar, özellikle de kız öğrenciler, genç öğretmenleri severler. Yazar, yaşlı bir öğretmenin kendini sevdirmesi için ya çok tecrübeli, ya da öğrencilerine karşı şefkat ve sevgi dolu olması gerektiğini belirtir. Genç öğretmen, sevimli, güler yüzlü ve zeki ise mesleğindeki tecrübesizliğine rağmen kendisini kolayca sevdirebilir. Öğrenci öğretmenini severken öncelikle alanında ne kadar iyi olduğuna, bilgi birikimine değil, öğretmenin dış görünüşüne ve kendisine karşı yaklaşımına önem vermektedir:

“Çocuklar -bilhassa küçük kızlar- genç öğretmenleri severler. Yaşlı bir öğretmen, eğer kendini ve dersini sevdirmeye muvaffak oluyorsa, bu çok defa uzun yılların tecrübesinden süzülmüş bilgisi ve hesaplı, plânlı hareketleri sayesinde. Yahut da bir ışık tufanı gibi içinden mütemadiyen etrafa taştan pek üstün bir sevgi ve şefkat yüzündendir. Fakat genç öğretmen -eğer biraz da sevimli ve güler yüzlü ve zeki ise- bütün acemiliğine, beceriksizliğine rağmen kendini kolayca sevdirebilir. Bu hususta onun büyük yardımcısı tabiattır. Bazen canlı gözlerinin bir gülüşü, parlak başının bir bükülüğü sınıfı büyüleyiverir. Artık ondan sonra “zafer” onundur. Bütün

çocuk ruhları elinin altında işlenmemiş zengin bir toprak gibi, onun vuracağı çapayı, onun atacağı tohumu bekler.” (Zorlutuna, 1948, s. 9.) Halide Nusret, meslek hayatı boyunca öğrencilerini sevmiş ve onlar tarafından sevilmiş bir öğretmendir. Öğrencileri tarafından sevmek ve hatırlanmak, onun en büyük isteği ve gurur kaynağıdır.

Halide Nusret, yaşamak için adeta öğrencilerinin sevgisine muhtaçtır. Anadolu’daki kasabalardan biri olan “Ka...” da görev yaparken ailevi bir nedenden dolayı Rumeli’de “K...” ne gelir. Burada hastalanır ve ders yılı başladığı halde görev yerine gidemez. Hastalığı ve iyileşme dönemi görev yerinden uzakta geçen yazar, okulunu ve öğrencilerini çok özler. Halide Nusret’in hastayken kaldığı ev, bir ortaokulla yan yanadır ve yazar buradan öğrencileri seyrederek:

“Evimiz ortaokulla sırt sırta idi. Ders zillerini odanın içinde çalınıyormuş gibi duyuyordum. Çok defa, yatağımdan fırlayıp arka salona koşar, alnımı cama dayar, “onlar”ın bir kuş sürüsü gibi cıvıldaşarak okul avlusuna dökülüp, dağılıklarını; sonra bir ikinci zil sesiyle tekrar toplanarak içeriye girişlerini, nefessiz, seyrederdim. Sonra, yüzüm gözyaşlarıyla sırlıklam, yatağıma dönerdim. Çok seneler önce, aynı okulda öğretmenlik etmiş olduğum güzel günleri hasretle düşünmeğe daldım.” (Zorlutuna, 1948, s. 91.)

Halide Nusret’in *Benim Küçük Dostlarım* kitabını okuyunca çok beğenen ve heyecanlanan Yahya Akengin, bu kitabı değerlendirdiği yazısında, Halide Nusret’in öğretmenliği anneliğe benzetmesi üzerinde durur. Bu duyguyla, Halide Nusret mesleğine “pervane misali” bağlanmıştır. Yahya Akengin, kitabın “Kasketli Başlar” bölümünde konuşan kişinin yalnız öğretmen değil, “öğretmenlik mesleğinin ruhunu taşıyan” biri olması gerektiğini vurgular. (Akengin, 1977, s. 28.)

Benim Küçük Dostlarım isimli hatıratın “Kasketli Başlar” adını taşıyan bölümünde Halide Nusret, kendisini çok üzen bir sıkıntıyı anlatmıştır. Hastalığı sebebiyle raporlu olduğu dönemde, kendini iyi hissettiği bir gün dolaşmaya çıkmış, yolda rastladığı kendisini tanımayan öğrencilerin selam vermemesine üzülmüştür. Halide Nusret, bir daha okulun çıkış saatlerinde sokakta bulunmamaya karar verir. Bu, onun için dayanılamayacak bir durumdur:

“Kendimi, hakaret görmüş terk edilmiş, kimsesiz, yalnız bir insan gibi hissediyor; iliklerime kadar üşüyordum...”

O gün eve bedbaht ve perişan döndüm. Ve ondan sonra, okulun tatil saatlerinde sokakta bulunmaktan müthiş surette korkar oldum. (Zorlutuna,

1948, s. 91-92.) Yaşadığı bu olay, Halide Nusret'e, bu şehirde bir zamanlar okuttuğu eski öğrencilerini hatırlatır. Öğrencilerinin her biri çeşitli görevlerle yurdun farklı bölgelerine dağılmışlardır. Mezun olan öğrencileri, Halide Nusret'i gördükleri yerde ellerini öperek ona olan sevgi ve saygılarını ifade ederler. Yazarın ifadesiyle "cemiyetin malı" olan bu insanlar artık onun öğrencisi değildirler. Halide Nusret, bu öğrencilerini "yuvadan uçmuş yavrulara" benzetir.

Halide Nusret, okuluna ve öğrencilerine karşı duyduğu büyük özleme daha fazla dayanamaz ve henüz tam iyileşmemesine rağmen annesini ve kızını yanına alarak, soğuk bir şubat günü "Ka..."a gitmek üzere yola çıkar. Tek isteği bir an evvel öğrencilerine kavuşmak olan yazar, eşini ve oğlunu ardında bırakmasına rağmen, öğrencilerine kavuşacağı için çok sevinçlidir. Uzun süren bir yolculuktan sonra gece "Ka..."a ulaşırlar. Geceye ve havanın soğukluğuna rağmen, öğrencileri onu istasyonda karşılarlar.

Halide Nusret Zorlutuna çok duygulanır ve ağlayarak Allah'a şükreder. Ertesi sabah ateşi olmasına rağmen okula gider. Öğretmen arkadaşları, Halide Nusret'in ateşli olduğu halde neden okula geldiğini anlayamazlar. Halide Nusret'e göre herkes onun hasta hasta okula gelmesini yadırgayabilir ama öğretmenlerin, öğrencileri özlemenin ne demek olduğunu bilmesi gerekir.

Öğrencileri en büyük mutluluk kaynağı olan yazar, derse girmeden önce rahatsızdır ancak derse girip öğrencilerinin gözlerine bakınca hastalığını ve sorunlarını unuttur. Fakat bu çabası onun hastalığını ilerletmiştir. Öğrencileri, hastalığı esnasında sürekli ziyaretine gelir, yazarı asla yalnız bırakmazlar. Halide Nusret, öğrencilerinin kendisini ziyaret etmelerine çok sevinmiş, ancak sevincini fazla belli etmemiştir. Öğrencilerini ayrı ayrı kucaklayıp öpmek isteyen yazarın kendi ifadesiyle "hocalık vakarı" buna engel olmuştur.

Halide Nusret, öğrencilerine hep bir "anne" kadar yakın olduğunu vurgulayan bir öğretmendir. Tabiatıyla bir anne için en doğal davranış, yavrusunu kucaklayıp öpmektir. Oysa Halide Nusret, her ne kadar öğrencilerine bir anne sevecenliği ile yaklaşmış olsa da bu hatırası, öğretmenlik ile anneliğin asla aynı kefedede olmadığını göstermektedir. Mehmet Kaplan, ebeveyn ile öğretmeni mukayese ettiği "Okul ve Öğretmen" başlıklı yazısında, öğretmenlik ile akrabalığı net çizgilerle ayırmıştır. Bizde, öğretmenle ebeveyn birbirinin yerine geçirilmiş; öğretmen anne ve baba gibi telakki edilmiştir. Bu görüş, Mehmet Kaplan'a göre son derece yanlıştır. Çocuğun anne ve babasıyla münasebeti biyolojik ve hissidir. Bu yüzden, anne ve babaların iyi öğretmen olamayacakları halk arasında bir atasözü gibi

tekrarlanır. Öğretmenle öğrencinin münasebeti fikrîdir. Mehmet Kaplan'a göre, öğrencisine karşı hissî davranan öğretmen, iyi ve başarılı bir öğretmen olamaz. (Kerman, 1998, s. 231-239.)

Anne ile çocuk arasındaki teklifsiz ilişkinin, öğretmen ile öğrenci arasında yaşanması öğretmenliğin tabiatına aykırıdır. Dolayısıyla, öğretmen anne veya baba sıcaklığı ile öğrenciye yaklaşırsa da, öğrenci ile öğretmen arasında daima bir mesafe olacaktır. Mesleğinin ilk yıllarında böyle bir davranışta bulunması, Halide Nusret'in deyişiyle "mesleğinde henüz olgunlaşamadığının" da göstergesidir. Yazarın bu davranışının bir "mesafe koyma" olup olmadığını sorduğumuz Emine Işınsoy, annesinin insan ilişkilerinde mesafe koyan biri olmadığını, sadece insanları kırmaktan korktuğunu ifade etmiştir. Emine Işınsoy'a göre annesinin öğrencilerine sevgisini ve mutluluğunu belli etmeme nedeni, o tarihlerde mesleğinde yeni olmasıdır.

Halide Nusret, yazısı güzel olmamasına rağmen yazı dersleri de vermiştir. Bu dersi vermeyi kabul etmesinin tek nedeni ise, öğrencilerine yazı dersi vasıtasıyla başka bilgileri aktarabilmektir. Halide Nusret'e göre yazı dersinin amacı sadece "düzgün ve okunaklı yazı yazmak" değildir. İlköğretim okulu Türkçe eğitimi yazı dersi öğretim programında, bu dersin içeriği şöyle açıklanmaktadır: "*Bu derste öğrenciler; düzgün, okunaklı, temiz ve seri yazma becerisi kazanırlar. Bu becerilerin ise titiz ve uzun süren bir çalışma sonucunda gerçekleşebileceği unutulmamalıdır.*

Yazı çalışmaları, öğrencilerin kişiliklerine olumlu temeller atılmasını sağlar. Uygulamalarda görüldüğü gibi güzel yazma becerisi, öğrencileri dikkatli, özenli, sabırlı olmaya, yaratıcı ve estetik düşünmeye sevk eder." (Cemiloğlu, Mustafa, 2001, s. 300.)

Halide Nusret, yazı derslerinde öğrencilerine şiir parçalarını ödev olarak verir ve derste, ödev olarak verdiği bu şiirlerin açıklamalarını yapar. Bu şiirler aracılığıyla öğrencilerini eğitmeyi hedefleyen yazar, öğrencilerine yazdıracağı metinleri özenle seçer. Yazara göre dersi zenginleştirerek öğrenci için cazip hale getirmek, öğretmenin elindedir. Öğretmen, özellikle Türkçe öğretmenleri- yaratıcı olmalıdır.

Halide Nusret, Muazzez adlı bir öğrencisi vesilesiyle öğretmenlik mesleği ve bu işi yapacak kişi ile ilgili görüşlerini açıklar. Muazzez, liseden sonra öğretmen okuluna geçmek istemektedir. Muazzez'in bu isteğini duyan Halide Nusret çok şaşırır. Yazara göre Muazzez, bu mesleği yapamaz. Çünkü öğretmenlik, özellikle de ilköğretim öğretmenliği, tahammül, feragat ve fedakârlık ister. Farklı özelliklere sahip çocuklara bir şeyler öğretmek çok zordur ve bu yüzden öğretmenlik, Tanrı'nın bu meslek için yarattığı özel kişilere mahsus bir meslektir. Öğretmen olan kişi fedakârlık yapmak, bütün

ömrünü bu yolda harcamak durumundadır. Öğretmen olmak için zor koşullar altında çalışmayı kabul etmek gerekir. Rahatına düşkün olan kişiler bu işi yapamazlar. Yazara göre Muazzez, bu koşulları yerine getirecek biri değildir.

B. Öğrenciler

Halide Nusret, hatıralarını kaleme aldığı yirmi bir yıllık öğretmendir. Yazar, yirmi bir yıl boyunca öğrencilerini anlamaya ve çözmeye çalışmıştır. Uzun yılların tecrübesine rağmen öğrencilerini tam olarak çözebildiğine inanmamıştır. Yirmi bir yıllık öğretmenlik hayatı boyunca yetiştirdiği öğrenciler Anadolu'nun dört bucağına dağılmış olan yazar, Anadolu'nun hangi kasabasına gitse orada kendisine "hocam" diye hitap eden bir öğrencisine rastlamış ve bu durum onu çok mutlu etmiştir. Halide Nusret'in hatıralarında, öğrencileri ve öğretmen arkadaşları ile ilgili olarak anlattıkları son derece samimi ve ilgi çekicidir. Yazarın öğrencilerine karşı sevgisi, adeta kitaplarının her satırında hissedilmektedir.

Halide Nusret'e göre, taşrada ve yatılı bir okulda çalışan öğretmen, öğrencisini yakından tanıma fırsatı bulur. Kendisi de taşrada ve yatılı bir okulda göreve başlayan yazar, yoksul çocukları ilk kez "K..." Ortaokulunun birinci sınıfında tanır. Bu sınıfta, yaşları on iki ile yirmi arasında elli kadar erkek çocuk vardır. Kış mevsimidir ve çocuklar, üzerlerindeki ince ve yırtık kıyafetlerle donmak üzeredirler. Halide Nusret, on yıllık meslek hayatında ilk kez kürsüde söyleyecek bir söz bulamaz, öğrencilerle konuşmaya başlamadan önce yutkunur ve sıkılır. Sınıftaki küçük çocuklar sıtma ve yoksulluk yüzünden gelişmemiş, cılız görünmektedirler. Selim de bu sınıfın öğrencilerindedir. Selim, babası tenekeçi olan ve tenekecilik mesleği Musevîlerin elinde olduğu için fakir düşen bir ailenin çok zeki ve çalışkan çocuğudur. Başarısı bütün öğretmenleri tarafından takdir edilen Selim, aynı zamanda çok sevilmektedir. İçinde bulunduğu sıkıntılı ortama rağmen neşeli görünen Selim'in gözlerinde Halide Nusret, "müphem bir gölge" görür. Bu belirsizlik, Halide Nusret'i çok üzer ve düşündürür. Yazar, yıllar sonra Selim'i mutlu ve rahat bir hayata kavuşmuş olarak görene kadar bu üzüntüyü içinden atamaz.

Halide Nusret, doğuda çalışırken otuz beş yaşındadır ve neredeyse kendisiyle aynı yaşta öğrencileri vardır. Bazı öğretmenler, yaşları ilerlemiş bu öğrenciler hakkında olumsuz görüşlere sahiptir ve bu olumsuz düşüncelerini Halide Nusret ile paylaşırlar. Arkadaşlarından duyduğu olumsuz anlatımlardan dolayı Halide Nusret, yaşı ilerlemiş öğrencilerin bulunduğu sınıfa ilk kez derse girerken ürperir. Ancak derse girer girmez,

öğretmen arkadaşlarının kendisini yanılttıklarını anlar. Öğrencileri ona karşı çok saygılı davranırlar. Yazar, yaşları kendisine yakın olduğu için başlangıçta çekindiği bu öğrencilerini çok sever ve onların da kendisini sevdiklerinden emindir. Halide Nusret bu sınıfta, öğretmen arkadaşlarının şikâyet ettikleri “saygısızca davranışların” hiçbiri ile karşılaşmaz. Bu tecrübe üzerine Halide Nusret, öğrencileriyle ilgili olarak, başkalarından duyduklarına inanmamış ve daima öğrencilerini kendisi tanımaya çalışmıştır. Böylece yazar, meslek hayatı boyunca daha az yanılmıştır. Halide Nusret’e göre önemli olan öğrenciye hitap edebilmeyi, yaklaşmayı bilmek ve öğrencinin gönlünü kazanmaktır. Bunları başardıktan sonra en dik başlı öğrenci bile öğretmene saygıda kusur etmez. Halide Nusret, öğretmen arkadaşlarının aksine, üstün zekâlı ve itaatkâr olduklarına inandığı Doğu gençliğine hayrandır.

Halide Nusret Güneydoğu’da da görev yapmıştır. Halide Nusret’in buradaki öğrencileri çok zekidir ve yazar, onlar arasında kendi ifadesiyle bir tane “aptal”a rastlamamıştır. Çok zeki olan bu öğrenciler, canları isterse okur, istemezse okumazlar. Ölçsüz bir heyecana sahiptirler ve yazara göre bu heyecan kontrol edilebilirse onlarla başarılamayacak iş yoktur. Genel olarak bu bölgedeki insanların ve öğrencilerin tek kusuru, çabuk unutmalarıdır.

Yazar, *Yurdumun Dört Bucağı* isimli şiir kitabında yer alan “Güneşler Doğacak” şiirinde, görev yaptığı yer olan Urfa’yı anlatmıştır. Halide Nusret, Urfa’da dört yılını geçirmiş ve kendi ifadesiyle “taze kafalara tohumlar” ekmiştir:

*“Ben Urfa’da geçirdim dört yılımı.
—Bir hayli ömürdür dört yıl dediğin.-
Ve gözümün gönlümün bütün ışıklarını
Saçarak o cennet bahçesine,
Cevap verdim onun derinden gelen sesine:
Tohumlar ekim taze kafalara,
Işık tohumları!
Filizlendiğini gördüm o tohumların.
Güneş o kafalardan doğacak;
Doğacak Urfa’nın sonsuz baharı!”* (Zorlutuna, 1950, s. 35.)

Öğrenciler arasında ayırım yapma, onları olumsuz etkileyebilecek yanlış bir davranıştır. Halide Nusret, kendisine “öğretmenim” diyen öğrencilerini çocuğu gibi görür. Eser boyunca öğretmenliği “anneliğe” benzeten Halide

Nusret'e göre öğretmen, kendi çocuklarına karşı hissettiği duyguları, bütün çocuklara karşı hissetmelidir. Halide Nusret, kendisiyle yapılan sohbetlerde ve müstakil yazıların da öğretmenlik ile anneliği birleştirir: *"Her şeyden evvel ana olmak lâzımdır, yalnız kendi çocuklarına değil, bütün yurt çocuklarına karşı gerçek bir ana sevgisi taşıyan ve onlara elinden geldiği kadar kanat geren, yetiştirmeye çalışan kadın bence eli öpülecek bir annedir."* (Türk Yurdu, 1965.)

Halide Nusret, öğrencilerini "üzerinde uzun uzun düşünülecek bir meçhuller ve tezatlar âlemi" olarak görür:

"Hayatta her insanın bir zaafı, bir iptilâsı vardır. Benim tek büyük zaafım da -niçin itiraf etmemeli...- çocuk sevgisidir! Ve bu aşk yüzünden ışık etrafında dönen bir pervane halinde öğretmenlik mesleğine tutulmuş kalmışımdır.

Yalnız sevimli, terbiyeli, zeki ve çalışkan olanları değil, -böylesini herkes sever!- ben sevimsiz, somurtkan, haylaz, hatta aptal çocukları da severim. Bana "öğretmenim!" diyen ses, beni "annem" diye çağıran ses kadar sevgili ve kıymetlidir.

Bir yaşından, yirmi yaşına kadar her çocuk, bence zevkle okunmağa değer meraklı bir kitap karşısında uzun uzun, hayran hayran düşünülecek bir meçhuller ve tezatlar âlemidir" (Zorlutuna, 1948, s. 5.)

Halide Nusret, öğretmen arkadaşlarıyla birlikte, okulda yaramazlığı ile tanınan ve hastanede yatmakta olan Nadide isimli öğrencisini ziyarete gider. Yaramazlığı yüzünden öğretmenlerinin kendisini sevmediğini düşünen Nadide, bu ziyaret sayesinde düşüncesinin yanlış olduğunu anlar. Halide Nusret, yaramazlığından dolayı sevilmediğini düşünen Nadide'ye, "çocuklarının annelerini üzmelerinin normal olduğunu" söyler. Yazar, öğrencilerini çocukları gibi görür: *"Çocuk!... dedim. Evlatlar daima türlü yaramazlıklarla annelerini üzerler. Dünya kuruldu kurulalı bu böyledir. Şimdi bunun için kendini üzmeye mânâ var mı yavrucağım?"* (Zorlutuna, 1948, s. 16.) Halide Nusret bu ziyaretini "Mektebin Çocuğu" başlıklı yazısında da anlatmıştır. (Zorlutuna, 1340a, s. 123-124.) Halide Nusret, daha sonra tekrar Nadide'yi ziyaret eder, ona hikâye ve şiir okur. Nadide de Halide Nusret'e şarkı söyler. Halide Nusret'e "Şair Hanım" diye hitap eden Nadide, bir süre sonra iyileşemeyerek veremden ölür. Bu öğrencisinin ölümüne çok üzülen yazar, mesleğinde tattığı büyük sevinçlerin yanında en büyük acıyı öğrencilerini kaybettiğinde yaşamıştır. Halide Nusret'in bu öğrencisi için yazdığı şiir, *Millî Mecmua*'da yayınlanmıştır. (Zorlutuna, 1340b, s. 280.)

Halide Nusret, öğrencilerini karakterleri ve görünüşleri açısından çeşitli mesleklere uygun bulur. Bunlar arasında en dikkate değer olanı, yazarın, “ufak tefek, sakın ve tatlı bir kız” olarak nitelendirdiği Gülizar’ın öğretmen olacağını düşünmesi ve hayal etmesidir:

“Derste, -bilhassa müzakere yaparken -bir taraftan onları dinler, bir taraftan da beni pek eğlendiren ve öteden beri başlıca zevklerimden birini teşkil edegelmekte olan hayal oyununa dalarım.

Karşımdaki yavruları, on yıl, yirmi yıl, otuz yıl sonraki halleriyle gözümün önüne getiririm:

Büyük komutanlar, meşhur sanatkârlar, profesörler, mühendisler karşımda geçit resmi yaparlar!

Meselâ, bütün ömrümde tanımış olduğum talebelerin en kafalısı, en çalışkanı olan şu -nenelerimizin tâbiriyle- “paşa kılıklı” Kurtcebe’de istikbâlin en büyük komutanını selâmlamak mümkün olur muydu?...

Daha şimdiden bir vali vakarı ve azametiyle oturduğu yeri dolduran Kasım da, şüphesiz, geleceğin sayın valilerinden biriydi!

Ufak tefek, sakın ve tatlı bir kız olan Gülizar’ın; kendim gibi, şefkatli, mesleğe âşık bir öğretmen olacağını farz ederdim.” (Zorlutuna, 1948, s. 48–49.)

Halide Nusret, öğrencilerinin ilerideki hayatlarını merak eden bir öğretmendir. Öğrenciler yazı ödevlerini yaparken, sıralar arasında dolaşarak öğrencilerin yanlışlarını düzeltir. Bir süre sonra da kürsüye oturarak öğrencilerini seyrederek. Bu sırada her öğrencisiyle ilgili hayaller kurar. Onların gelecekteki mesleklerini tahmin etmeye çalışır:

“Şu, en ön sırada oturan ağırbaşlı kumral küçük; muhakkak ki çok iyi bir vali olacaktır. Hatıra, gönüle bakmadan; en ufak bir suiistimale meydan vermeden gayet doğru ve muntazam çalışan bir vali. Onun arkasında oturan ince yüzlü sarışın çocuk, bu uzun ve manalı parmaklarla ya bir müzisyen yahut da bir ressam olmalıdır. Onda zaten bir sanatkâra yakışan hem ürkek, hem de mağrur bir bakış vardır; boyu uzun, başı diktir...” (Zorlutuna, 1948, s. 39–40.) Sık sık, öğrencilerini çocuğu gibi gördüğünü ve kendisinin onlara anne olduğunu vurgulayan yazar, kendisini bu kadar yakın hissettiği öğrencilerinin geleceklerini de bir anne hassasiyeti ile merak eder. Öğrencilerinin geleceğine dâir tahminleri ve beklentileri vardır. Yazar, öğrencisi olmasa da her çocuğa sevgiyle ve geleceğin umudu gözüyle bakar.

“En Büyük Vazife” isimli şiiri, Halide Nusret’in çocuklara olan güvenini ifade eder:

*Çocukları sev, onlara hürmet et:
Kemal, Hâmid ve Fikret çocuktular dün.
Bugün
Tarihte bir altın sahifedirler...*

.....
*Çocukların karşısında hürmetle eğil:
Her küçük kız bir annedir
Ve her erkek
Yarının çok şerefli bir askeri!
Hep onların arasından yetişecek
İstikbâlin İsmetleri, Fevzileri, Kemalleri!... (Zorlutuna, 1927, s. 28.)*

Halide Nusret, hatıralarında öğrencilere gösterilecek sevginin eşit olmasının önemini vurgulamıştır. Okulda öğrenciler öğretmenlerine, “muallime hanım” diye hitap ederken, Bursalı olan Fatma isimli öğrencisi ona, “malmanım” diye hitap eder. Fatma çok kıskançtır, öğretmenin başka bir öğrenciye gösterdiği fazla bir ilgiyi kıskanır, hüngür hüngür ağlar. Yazar bu vesile ile öğretmenlerin öğrencilerine eşit davranması gerektiğini bir kez daha vurgular.

Zeynep, yazarda iz bırakan bir başka öğrencidir. Çok esmer olduğu için arkadaşları arasında “Arap” diye çağırılan Zeynep’e Halide Nusret, Zeyno adını takar ve bu isim Zeyno’nun arkadaşları arasında da yaygınlaşır. Arkadaşlarını sevmeyen Zeyno’yu arkadaşları da sevmez ve kıskanırlar. Arkadaşları kendisini kızdırdığında “babacığım babacığım!” diye ağlayan Zeyno’ya karşı Halide Nusret derin bir şefkat duyar ve bu aşırı bağlılığı belli ettiği için arkadaşları Zeyno’yu çekemezler. Gizemli bir çocuk olan Zeyno’nun içindeki sırrı keşfetmek için Halide Nusret onunla yakından ilgilenir. Halide Nusret’in okulda nöbetçi olduğu bir gece, Zeyno bir ağlama krizi geçirir. Yazar, ona sevgiyle yaklaşır ve çok ilgilenir. O günden sonra Zeyno, Halide Nusret’i ablası gibi görür ve ona sırlarını anlatır. Zeyno, küçük yaşta kaybettiği annesini hiç hatırlamamakta, babası, büyükannesi ve kardeşleri ile birlikte yaşamaktadır. Savaş yıllarıdır. Bir gece bir kayık dolusu çocuğu Ortaköy Darüleytamı’na getirirler. Zeyno da bu çocuklar arasındadır. Zeyno, o günden sonra ailesinden hiç kimseyi göremez. Babasının kendisini aramaması Zeyno’yu çok üzmektedir. Bu yüzden babasını affedemez. Halide Nusret, ona babasının ölmüş olabileceğini söyle-

diğinde çok rahatlar. Babasının ölmüş olması ihtimalini, kendisini aramasına tercih eder. Böylece Halide Nusret, öğrencisi hakkında merak ettiklerini öğrenmiş olur. Bu örnek, öğretmen-öğrenci arasındaki ilişkinin bazı hallerde sırdaşlığa kadar uzanabileceğini göstermektedir.

Mefharet, yazarın çok sevdiği öğrencilerden biridir. Mefharet'in, arkadaşlarını çok iyi idare eden, lider bir şahsiyeti vardır. Yazara göre o hem çok zeki, hem de çok güzeldir. Mefharet, arkadaşları tarafından çok sevilen, lider kişiliği tüm arkadaşları tarafından kabul görmüş biridir. Halide Nusret, böyle bir öğrencinin öğretmeni olduğu ve onun tarafından sevildiği için gurur duyar. Onun sevgisini kaybederse bütün sınıfın sevgisini kaybedeceğini düşünür. Öğrencinin sevgisini kaybetmemek Halide Nusret için önemlidir. Öğrenci öğretmenini severse derste başarılı olur. Yazar bu gerçeği henüz kendisi öğrenci iken fark etmiştir.

Fahrünnisa, yazarın çalışkan öğrencilerindendir. Derste hiç kendi isteğiyle söz almayan Fahrünnisa, öğretmeni ona ne zaman bir soru yöneltse ya da ders anlattırma tek bir yanlış yapmaz. Bu kadar başarılı bir öğrencinin derste kendi isteğiyle söz almaması Halide Nusret'in dikkatini çeker ve bunun nedenini öğrencisine sorar. Fahrünnisa, yanlış yapmaktan korkan gururlu bir öğrencidir. Ona göre gönüllü olarak derse kalkmak, "ben bu konuda her şeyi biliyorum, hiç yanlış yapmam" anlamına gelmektedir. Fahrünnisa, yanlış yapmanın insanı gülünç duruma düşürdüğüne inanmaktadır. Halide Nusret, bu öğrencinin kendine güvenmesi ve yanlış yapmaktan korkmaması için onunla konuşur. Öğrencilerin okula, "öğrenmek ve yanlışlarını düzeltmek için geldiğini" vurgular. Bu konuşma Fahrünnisa üzerinde etkili olur ve öğretmenini kendine daha yakın hisseder. Fahrünnisa bu yakınlıktan sonra Halide Nusret'e, yazdığı şiirleri gösterir. Bu şiirlerdeki, vezne, kafiyeye ve dile hayran olan Halide Nusret, onu şiir yazması konusunda teşvik eder. Halide Nusret'in, Fahrünnisa gibi pek çok şiir heveslisi öğrencisi olmuştur. Yazar, bu öğrencilerin heveslerini kırmadan onları yönlendirmiş ya da eksiklerini uygun bir dille anlatmıştır.

Fahrünnisa hem liseyi, hem de Edebiyat Fakültesi'ni başarıyla bitirir. Üniversitedeki hocaları da onu çok beğenirler. Halide Nusret, birkaç yıl sonra bu öğrencisinin şiir kitabını gördüğünde çok sevinir ve onunla gurur duyar. Fahrünnisa, edebiyat mesleğine ilmi çalışmalar yaparak devam eder. Halide Nusret, Fahrünnisa'dan, adını dünya edebiyat tarihlerinde ebedileştirecek orijinal eserler bekler. Yazarın kızı Emine Işınso, kendisiyle yaptığımız bir görüşmede, Fahrünnisa'nın edebiyat araştırmacısı Fevziye Abdullah Tansel olduğunu ifade etmiştir.

Halide Nusret'in, edebiyata ilgi duyan bir başka öğrencisi de Leyla'dır. Halide Nusret, bütün başarılı öğrencileri gibi onunla da gurur duyar. Halide Nusret'in, Leyla'nın öğrencilerini çok iyi yetiştireceğine inancı tamdır: *"Derken, ben bu güzide anneden, bu güzide öğretmenden yarına doğacak "güneşler"i görür gibi oluyordum ve gözlerim sevinç yaşlarıyla doluyordu..."* (Zorlutuna, 1948, s. 81.)

Halide Nusret'in, kız lisesindeki öğrencileri zeki, sevimli, duygulu çocuklardır. Yazar daima, bütün üzüntülerini, endişelerini, acılarını, sağlık sorunlarını kapıda bırakarak sınıfa girmiştir. Öğrencilerinden çok memnundur, mesleğini çok sever ve geleceğe dâir hayalleri ona güç verir. Halide Nusret, bu okulda ilk dersinin sekizinci sınıflara olduğu bir gün öğretmen masasının üzerinde bir demet çiçek bulur. Öğrencilere, bu çiçekleri getiren kişiyi sorar ancak öğrenciler bu çiçekleri kimin getirdiğini bilmemektedirler. Daha sonra aylarca ilk dersinin olduğu sınıflarda masanın üzerinde hep aynı çiçek demetine rastlar. Her sabah ilk derslerde masasında bulduğu bu çiçek demeti onu çok mutlu etmekle beraber, kimin getirdiğini merak etmektedir. Yazar, bu çiçekleri getiren kişinin kendisini çok seven öğrencilerinden biri olabileceğini tahmin eder. Bir gün sınıflardan birinde "bu çiçeklerin artık kendisini mutlu etmediğini, bir daha bu çiçekleri eline almayacağımı" söyler. Çiçekleri getiren, yazarın Fazilet adlı öğrencisidir. Bu uyarı üzerine Fazilet'in çok üzülüğünü gören Halide Nusret, çiçekleri getirenin Fazilet olduğunu anlar. Fazilet, Türkçe dersinde başarılı bir öğrencidir. Ancak Halide Nusret, onun kendisini bu kadar çok sevdiğini fark edememiştir. Halide Nusret, öğrencisine yazdığı bir dörtlülle bu çiçeklere teşekkür eder. Yazar, şiir yazma kabiliyeti olduğuna inandığı Fazilet'in şair olmasını ister. Fazilet, tatillerde yazılarını Halide Nusret'e gönderir. Fazilet, üniversitenin o zamanki adı "Riyaziye" olan Matematik bölümünde okuyarak öğretmen olur. Halide Nusret ile birbirlerini görmezler ancak mektuplaşırlar. Bir süre sonra mektuplaşmaları biter. Öğretmeni onu unutmamıştır ancak o Halide Nusret'i unuttur. Öğrencisinin vefasızlığı yazarı çok üzer:

"Birbirimizi göremiyorduk; fakat yıllarca mektuplaştık.

Sonra...

Bir gün, esefle gördüm ki artık mektuplaşmıyoruz!

Ben, "Kızımın çiçekleri"nin bana dediklerini tuttum!

Fakat o, gönüllü erler gibi sınırdan sınıra koşarak ihtiyarlayan öğretmenini unuttu." (Zorlutuna, 1948, s. 86.)

Fazilet'in her sabah öğretmenin masasına bıraktığı çiçeklerin adı "Forget me not"tır. Halide Nusret, "Kızımın çiçeklerinin bana dediklerini tuttum"

ifadesiyle bu çiçeklerin adının anlamını kastetmiştir. Yazar bu hatırasıyla, öğretmenlik mesleğinin acı taraflarından birine değinmektedir: Öğrencinin vefasızlığı. Halide Nusret, öğrencileriyle ilgilenen, onlara emek veren ve bunun karşılığında hatırlanmayı bekleyen bir öğretmendir. Emek verdiği öğrencinin okuldan sonraki hayatını takip etmek, öğrenci mezun olduktan ve yasal olarak öğretmenin kendisini değerlendirme süreci ortadan kalktıktan sonra öğrencinin vefa gösterdiğine şahit olmak, öğretmen için kelimelerle ifade edilemeyecek kadar büyük bir mutluluktur. Böyle bir mutluluğun başladığı halde devam etmemesi ıstırap vericidir. Öğrenciyi etkileyen, iz bırakan öğretmen olmak, öğretmenlik mesleğinin öğretmene vereceği en büyük hediyedir.

Halide Nusret, hatıralarında sadece başarılı öğrencilere yer vermemiştir. Başarısız öğrenciler de onun için önemli ve dikkate değerdir. Bütün öğretmenlerin yaramazlığından şikâyetçi olduğu İrfan da başarısız bir öğrencidir. Bütün sınıfta sadece o ödevlerini yapmaz. Halide Nusret, İrfan'ın oturduğu mahalleye giderek ailesi hakkında bilgi edinir. İrfan, zengin bir ailenin çocuğu olmasına rağmen fakir hayatı yaşamaktadır. Üvey annesi İrfan ile ilgilenmemekte ve ona kötü davranmaktadır. Geceleri lamba yaktırır, onu soğuk odada yatırır. İrfan, çoğu zaman bir dilim yavan ekmelele okula gelir. Öğretmenleri onun bu durumundan haberdar değillerdir. Halide Nusret, bu kadar kötü şartlar içinde yaşayan öğrencisinin farkına varmadıkları için hem kendini hem de diğer öğretmenleri suçlar. Alemdar Yalçın, Halide Nusret'in *Benim Küçük Dostlarım* isimli kitabında yetim ve kimsesiz öğrencilerine gösterdiği derin ilgi ve sevgiye dikkat çekerek, yazarın bu hassasiyetinde, hissettiği memleket sevgisinin büyük payı olduğunu vurgular. (Yalçın, 1984, s. 20-21.) O güne kadar kendini olgun bir öğretmen zanneden Halide Nusret, on yıllık meslekî tecrübesine rağmen hâlâ olgunlaşmadığına bu olay sonucunda karar verir. Ona göre öğrenci hakkında ön yargılı olmamak gerekir. Öğretmen, öğrencileri hakkında her zaman yeni şeyler öğrenir:

“Yavrucağın ne elîm şartlar altında; manen ve maddeten nasıl her gün biraz daha yıkılarak bu bedbaht ömrü sürüklediğini bilmeden zalim hükümler veriyor, atıp tutuyorduk!

“Ben ki kendimi artık olgun bir muallim sayıyorum. Meğer on yıllık meslek hayatı da insanı öldürmeğe yetmiyormuş!” diye düşündüm ve hayıflandım.

Bir tesadüf -sadece bir tesadüf- bana İrfan'ın yavan ekmeğini göstermemiş olsaydı, biçare çocuk gözümde ilelebet “aksi, tembel, anormal” olarak kalıp gidecekti. Dahası da var. Şüphesiz İrfan o yıl sınıf da geçmiyecekti ve daha sonraki yıllar... Velhasıl çocuğun istikbâli bizim elimizde pek âlâ da

tehlikedeydi!” (Zorlutuna, 1948, s. 30-31.) Halide Nusret, hem öğrenciyi, hem de öğrencilerin ailelerini yakından tanımaya büyük önem verir.

Halide Nusret, öğrencilerine kompozisyon ödevi olarak “annenizi mi daha çok seversiniz, yoksa babanızı mı?” konusunu vermiştir. İrfan’ın üvey annesi ile olan ilişkisini bilmeden verdiği bu ödev, İrfan’ın ailevi durumunu öğrendikten sonra onu rahatsız eder. Halide Nusret’in tecrübesiz bir öğretmenken yaşadığı bu olay bize, öğrenciye böyle bir soru sormanın yanlışlığını düşündürmektedir. Belki özel bir sohbet esnasında öğrenciyi daha iyi tanımak için bu soru sorulabilir. Ancak ders esnasında okunacak bir ödevde böyle bir soru sormak pedagojik açıdan uygun değildir. İrfan, bu ödevini de diğer ödevleri gibi getirmemiştir. Halide Nusret, yanına gidip İrfan’ın omzunu okşar ve bu kompozisyon konusunu isterse yazmayabileceğini söyler. O günden sonra Halide Nusret ile bu öğrencisi arasındaki uçurum kapanır, İrfan çok rahatlar. Halide Nusret, sorunlu öğrencilerinin sorunlarını araştırıp onları kazanmada hep başarılı olmuştur. Bu başarı sadece sorunu olan öğrenciyi değil, yazarı da çok rahatlatır. Birol Emil’e göre şahsiyet sahibi bir öğretmen, öğrencilerinde var olan içe kapanmayı, çekingenliği, iç sıkıntılarını, bunalımları, hatta maddî problemleri rahatlıkla söylebilir. Öğretmen, öğrencilerinin de şahsiyet sahibi bireyler olduğunu unutmamalıdır: “*Karşımızda sınıf denen bir blok, bir kütle, şekilsiz bir yığın değil, anlaşılmaya, takdir edilmeye, sevmeye, hatta sayılmaya muhtaç tek tek öğrencilerimiz var ve biz istersek, böyle davranırsak onların her birinden pırl pırl şahsiyetler çıkarabiliriz.*” (Emil, 1997, s. 234-246.)

Halide Nusret’in diğer bir başarısız öğrencisi, aynı zamanda sakin ve saygılı bir çocuk olan Osman’dır. Halide Nusret, iyi bir öğrenci olmak için sakin ve saygılı olmanın tek başına yeterli olmadığına, derslerdeki başarının da gerekli olduğuna inanır. Yazar, Osman’ın bulunduğu sınıfın Türkçe dersini, sene ortasında başka bir öğretmenden devralmıştır. Osman’ın, önceki öğretmenin yaptığı sınavdan aldığı not çok düşüktür. Halide Nusret, öğrenciyi ürkütmemek ve ümitsizliğe düşürmemek için ilk karnede 1 ve 2 numara verilmesine karşıdır. Ancak yazar, okuma yazmayı bile bilmeyen Osman’a 1 veren öğretmeni haklı bulur: “*Ben, öğrenciyi ürkütmemesi, ümitsizliğe düşürmemesi bakımından ilk karnede 1, hattâ 2 numaraya par prensip muhalif olmaklığıma rağmen, genç öğretmene hak vermekten de kendimi alamıyordum: Bu çocuk okur yazar değildi! Zavallı öğretmen 3 numarayı nerede bulsun da ona versindi!...*” (Zorlutuna, 1948, s. 33.)

Osman’ın Halide Nusret tarafından beğenilen yanı ise dersi çok dikkatli dinlemesidir. Halide Nusret, sınıfta Behçet Kemal Çağlar’ın bir şiirini okurken, Osman’ın kendisini yine çok dikkatli dinlediğini fark eder. Osman,

öğretmenin şiiir okuyuşunu çok beğenmiştir. Halide Nusret, onun da kendisi gibi güzel şiiir okuyabileceğini söyleyerek Osman'ı cesaretlendirir. Fakat Osman'ın kendine güveni yoktur: “Okuyanlar senden başka değillerdi ki, dedim, bir kere dene, bak. Amma çok okuman lâzım. Anlıyor musun? Çok oku. On kere, yirmi kere... bıkmadan! Ben ders verirken de bütün dikkatinle dinle. Okuduğun şeyin mânâsını iyice kavra. Göreceksin ne kolay olacak, kendin de şaşacaksın!” (Zorlutuna, 1948, s. 33.) Halide Nusret'in, Osman'ı cesaretlendirmek için söylediği bu sözler sınıftaki bazı öğrenciler tarafından tebessümle karşılanır. Oysa Halide Nusret, Osman hakkında söylediği sözlerde gayet ciddidir. Osman da öğretmenin kendisini böylesine cesaretlendirmesinden dolayı çok mutlu olur. Halide Nusret, ertesi gün Osman'a iade ettiği kompozisyon ödevinin altına, yine ona cesaret vermek amacıyla -eksikliklerini belirttikten sonra- “istidadınız var” notunu düşer. Aslında Osman'ın ödevi çok kötüdür. Ancak yazar, Osman'ı cesaretlendirerek onu kazanabileceğine inanır. Halide Nusret'in çabaları sonuç verir ve Osman sadece Türkçe dersinde değil, diğer derslerde de dikkate değer bir başarı gösterir. Osman'ın başarısının sebebi tamamen, yazarın onu çalışmaya teşvik etmesi ve çalışırsa başaracağına inandırmasıdır. Öğretmenin başarısız öğrencisiyle yakından ilgilenmesi bu örnekte de görüldüğü gibi çoğu zaman olumlu sonuç vermektedir. Başarısız öğrenciyi tembel diye kendi haline bırakmamak gerekir. Halide Nusret'in, görünüşte tembel olan öğrencilerle yakından ilgilenmesi, öğretmenin önyargılı olmaması gerektiğinin somut bir göstergesidir. Ahmet Mithat Efendi de özellikle dil öğretiminde öğretmenin çok sabırlı olması gerektiğini ve başarısız öğrencileri olsa bile yoluna devam etmesini tavsiye eder. (Zülfikar, 1995, s. 532–539.)

Öğretmen, öğrencinin başarısını engelleyen faktörü bulup ortaya çıkartmalıdır. Başarısız öğrencilerin ders çalışmalarını engelleyen sorunları olabileceği gerçeği unutulmamalıdır. Halide Nusret'in bu örnek davranışı, kalabalık sınıfların sorumluluğunu üstlenmek zorunda olan öğretmenler için çok kolay uygulanabilir bir yaklaşım değildir. Öğretmenin verimli olması, sınıftaki öğrencileri tanıyabilmesi, onların sıkıntılarını tespit edip, çözüm yolları bulabilmesi için sınıflardaki öğrenci sayısının az olması gerekir.

Halide Nusret'in okuttuğu birinci sınıflardan birisi “kabiliyetsiz” öğrencilerle doludur. Bu çocukların çoğu iki seneliktir ve adeta öğrenmemek için sözleşmişlerdir. Özellikle de dil bilgisi dersinde çok başarısızdırlar. Her fırsatta öğrencilerini çok sevdiğini ve onları çocukları gibi gördüğünü vurgulayan yazar, bu sınıftaki öğrencilerini sevmediğini açıkça belirtir. Onlara bir şey öğretememesinin nedeninin de bu sevgi eksikliği olabileceğini düşünmektedir. Bu sınıftaki başarı seviyesi Halide Nusret'in diğer sınıflarına göre çok düşüktür. Bazı öğretmenler, bu sınıftaki öğrencilerin tamamının

sınıfta kalacağına inanmaktadırlar. Bu sınıftaki başarılı öğrenciler, okulun diğer sınıflarındaki başarısız öğrencilerin seviyesindedirler. Mehmet Yakut da bu sınıfın öğrencilerindedir. Halide Nusret, “fındık faresi”ne benzettiği Mehmet’i çok sever. Mehmet, Halide Nusret’ten çok korkar. Ne zaman yanına yaklaşırsa, kızarır ve ellerini, sanki öğretmeni ona vuracakmış gibi başına siper eder. Halide Nusret, onun bu haline acır, bazen hoşuna gider, bazen de öfkelenir. Dil bilgisi dersinde yazar, bu sınıftaki öğrencilere hemen hiçbir şey öğretememiştir. Üstelik içindeki öğretme ümidi de zamanla yok olmaya başlamıştır. Bu yüzden zaman zaman kendini kaybederek öğrencilere bağırıp çağırmıştır. Yazar, bir süre sonra bu öğrencilere kızmayı bırakır.

En büyük amacı Türkçe dersinden yedi almak olan Mehmet Yakut, bir gün Halide Nusret’e, çok çalıştığını, ancak tahtaya kalktığında her şeyi unuttuğunu söyler. Halide Nusret onu cesaretlendirir ve eğer yapacağı sözlü sınavdan “altı alırsa ona yedi vereceğini” vaad eder. Mehmet’e bir hafta çalışma süresi verir. Bu sınavı “hayat memet” meselesi olarak gören Mehmet, sınav günü geldiğinde çok heyecanlıdır. Halide Nusret ona önce bir metin okutur ve özetlemesini ister. Mehmet, okuduğunu özetlemede çok başarılı olur. Daha sonra tahtaya çıkar. Tahtaya çıkmak Mehmet’i çok korkutur. Tahtaya, “idam sehпасına bakan bir mahkûm gibi” bakan Mehmet, Halide Nusret’in, öğrencilerinin tahtaya çıkma korkularını fark etmesini sağlar. Bu korkunun nedeninin kendisinin yanlış hareketleri olabileceğini düşünen yazar, bu korkuyu daha önceden fark etmediği için kendisine kızar. Öğrencilerinin bu korkularının daha önceden farkına varsa, dil bilgisini öğrencilerine yazı tahtası kullanmadan öğretmenin yolunu arayacaktır: *“Tahtaya, idam sehпасına bakan bir mahkûm gibi baktı. O zaman benim kafamın içinde de bir şimşek parladı: Demek onları asıl korkutan bu, “tahta başı” faslıydı. Bu antipatiyi şüphe yok ki benim yanlış hareketlerim uyandırmış olacaktı.”* (Zorlutuna, 1948, s. 60.)

Halide Nusret, Mehmet’e içinde isim tamlamasının olduğu bir cümle sorar. Mehmet, bu cümledeki isimleri türlerine göre ayırır. Cümlede geçen “Ahmet’in arkadaşı” tamlamasına “bal gibi isim tamlaması” der. Çok şaşırın Halide Nusret, bunun ne demek olduğunu sorduğunda Mehmet, defterinde öyle yazdığını, kendisinin onlara bu şekilde öğrettiğini ifade eder. Halide Nusret, Mehmet’in defterine bakar. Gerçekten Mehmet “bal gibi isim tamlaması” şeklinde not almıştır. Halide Nusret çok şaşırır, hatasını anlar ve kahkahalarla güler. Geçmiş derslerden birinde “Hasan’ın babası” tamlamasını bilmeyen öğrencisine sinirlenmiş ve “bal gibi isim tamlaması” diye bağırmıştır. Mehmet de bu derste öğretmenin söylediğini aynen not almıştır:

“Mehmet Yakut, tahta başında bir sevinç dalgasına tutulmuş gibi iki tarafa sallandı. Hepsini bildiği anlaşılıyordu. Telâşından dili dolaşarak başladı:

-Ahmet, isim. Özel isim, madde ismi. Arkadaş: İsim, cins ismi, madde ismi, Ahmet’in arkadaşı: Bal gibi isim tamlaması!

- Efendim?!...

-Bal gibi isim tamlaması.

-O da ne demek?... Mehmet duraladı:

-Kitap yazıyor efendim.

-Hangi kitap, oğlum?

-Kitap değil efendim, defter. Senin yazdığının müsvedde defteri.

-Getir bakayım, nerde?

Sırasının üzerinde duran sarı yapraklı müsvedde defterini kaptı, sahifelerini karıştırdı, yarım dakika geçmeden aradığını buldu, muzaffer bir tavırla bana gösterdi. Sahifenin ortasında şu cümleler yazılıydı: “Hasan’ın babası fakir, fakat namuslu, değerli bir adamdı.” Hasan’ın babası: Bal gibi isim tamlaması. Fakir:.....

Birden şaşalamıştım, fakat sonra işi hemen anladım ve sınıf ortasında, mektep hayatımın ilk büyük kahkahasını attım!

Mesele şundan ibaretti:

Bazen hoşuma giden, bazen de sinirime dokunan bir mısra veya bir tâbir dilime dolaşır ve artık günlerce, haftalarca kendimi ondan kurtaramam.

Bir ara da bu, “bal gibi...” tabirine takılmıştım. Daha evvel duymamış mıydım bilmem, birdenbire kendimi bu iki kelimeye fena halde kapılmış buldum. Sıralı sırasız, münasebetli münasebetsiz, hep bunu söylüyordum. Bu iki kelime sınıfa bile benimle beraber girip çıkıyordu.

İşte bu günlerden birinde “Hasan’ın babası”nın isim tamlaması olduğunu bilmiyen bir çocuğa sinirlenmiş:

-Hasan’ın... babası!... bunu bilmiyecek ne var?... Bal gibi isim tamlaması işte!...

Diye bağırılmıştım.

Demek Mehmetçik de bunu ağızından çıktığı gibi yazmış, öylece bellemişti.” (Zorlutuna, 1948, s. 60–61–62.)

Halide Nusret, bu olaydan sonra hatasını anlar ve öğretmenin ağzından çıkan her kelimeye dikkat etmesi gerektiğini fark eder. Zira öğrenci, öğretmenin söylediği her şeyi olduğu gibi kabullenmektedir. Mehmet, bu sınavdan beklediği notu alır. O günden sonra sınıftaki diğer öğrenciler de daha çok çalışırlar. Sınıfın başarı seviyesi dönem sonunda yüzde elliye çıkar. Bu sınıf, Halide Nusret'i çok yorar. Hatta yazar, her yıl böyle bir sınıf okutmak zorunda kalsa, yıpranacağını ve öğretmenlikte bu yaşa gelemeyeceğini düşünür. Halide Nusret, çalışkan öğrencileri sever, başarısız öğrencileri sevmez. Çalışkan öğrencinin öğretmene enerji verdiğine inanan yazarın, burada bir çelişki içinde olduğu görülmektedir. Çünkü Halide Nusret daha önce defalarca, öğrencileri arasında ayırım yapmadığını belirtmiştir. Hatta yazar bütün öğretmenlere, öğrencilerine eşit davranmaları konusunda tavsiyelerde bulunmuştur. Burada yazarın öğrencileri çalışkan ve tembel olarak ikiye ayırması ve çalışkanları tercih ettiğini söylemesi, çalışkan öğrencinin öğretmen açısından teşvik edici bir güç olmasından kaynaklanmalıdır.

Halide Nusret bir gün ders anlatırken tavanda bir ışık fark etmiştir. Bu ışığın, öğrenciler tarafından tavana tutulan bir aynadan çıktığını düşünen yazar, kimin yaptığını sorduğunda kimseden ses çıkmayınca çok sinirlenir. Halide Nusret, o zamana kadar onları korkutacak hiçbir şey yapmamıştır. Buna rağmen yazar, “anne şefkati” gösterdiği bu çocukların kendisine gerçeği söylememelerine tahammül edemez. Sınıftan birkaç öğrenci ismi sayarak eğer bu işi yapan kişi ortaya çıkmazsa, saydığı isimleri “İnzibat Meclisine” vereceğini söyler. Bu tehdide rağmen o sınıftan hiçbir öğrenci suçu üstlenmez. Aslında öğrenciyi İnzibat Meclisine şikâyet etmek Halide Nusret'in öğretmenlik anlayışına uygun bir davranış değildir. Yazar, öğretmenliğinin ilk yıllarında bile böyle bir ceza yöntemine çok az başvurmuştur. Bu nedenle, bir süre sonra öğrencileri bu şekilde tehdit ettiğine pişman olur. Fakat artık geriye dönüş yoktur. Öğrenciye karşı “yapacağım” dediği bir şeyi yapmamak yazarın prensiplerine aykırıdır. Böyle bir davranış, öğrencinin öğretmenin sözlerine inanmamasına, güven kaybına sebep olabilir. Öğretmenin söz ve davranışlarında tutarlı olması gerektiği görüşü, Halide Edib'in *Mor Salkımlı Ev* isimli hatıratında da vurgulanır. Halide Edib'in hocası, dersi dinlemeyen ve yaramazlık yapan ablasını sürekli dayakla tehdit eder ama hiç dövmez. Bu yüzden Halide Edib'in ablası, hocasının tehditlerine inanmaz olmuş ve yaramazlığını daha da arttırmıştır. (Adıvar, 1963, s. 64.)

Bir gün sınıfın en ürkek öğrencisi, aynı sınıftan iki öğrenci tarafından aynayı tutan kişi olduğu gerekçesiyle Halide Nusret'in odasına getirilir. Halide Nusret, bu öğrenciye ceza vermeden önce onunla konuşur ve aynayı tutan

kişinin o olup olmadığını araştırır. Çocukla yaptığı konuşma sonucunda, bu öğrencinin tehdit edildiği için suçu üzerine aldığını anlar. Bunun üzerine Halide Nusret, çocuğu tehdit eden ve odasına getiren iki öğrenciyi yanına çağırarak yaptıklarının yanlış olduğunu belirtir. Öğrenciler, öğretmenlerinin kendileriyle konuşmasından sonra yaptıkları bu hareketten dolayı mahcup ve pişman olurlar.

Halide Nusret, yirmi yıllık öğretmenlik hayatında ilk kez öğrenciyeye “yapacağım” dediği şeyi yapmaktan vazgeçer ve öğrencileri İnzibat Meclisine vermez. Ancak yazar, yaşadığı bu olayın aslını öğrenmeye kararlıdır. Bir gün yine ders anlatırken tavanda aynı ışığı gören Halide Nusret, sınıfı kontrol eder ancak bunu yapan sınıftan biri değildir. Pencereye gider. Hacı Ali Ağa isimli simitçi, simit ve pişmaniye dolu cam kutusu ile pencerenin altında dolaşmaktadır. Sınıfa yansıyan da bu cam kutunun ışığıdır. Halide Nusret, kendisini rahatsız eden bu konunun açığa kavuşmasına çok sevinir.

Halide Nusret, öğrencilerine çok samimi ve yakın davrandığı için kendisine yalan söylemelerine asla tahammül edemez. Neriman adlı öğrencisi başka bir şehirden naklen Halide Nusret’in çalıştığı okula gelmiştir. Halide Nusret’e hayatını anlatan bu öğrenci, annesini küçük yaşta kaybettiğini ve mutaassıp, sert bir imamın kızı olduğunu söyler. Halide Nusret onun için üzülür. Ancak okul müdürü Neriman’ın samimiyetine inanmamıştır ve Halide Nusret’i, Neriman’a fazla inanmaması konusunda uyarır. Halide Nusret, Neriman ile ilgili görüşlerinde müdürün haklı olduğunu, Neriman’ın naklen geldiği şehirdeki lisenin müdüründen aldıkları mektuplardan anlar. Neriman, bu liseden iki erkek öğrenciyeye mektup yazmıştır. Okul müdürü, Neriman’ın bu mektupları yazarak öğrencilerin huzurunu kaçırdığını belirtmektedir. Halide Nusret, Neriman’ı çağırarak arkadaşlarına mektup yazıp yazmadığını sorar. Neriman olumsuz cevap verince Halide Nusret, ceza vermeyeceğini belirterek doğruyu söylemesini ister. Neriman’ın mektup yazdığını ısrarla inkâr etmesi üzerine çok sinirlenir, bir tokat atar ve hatta küfreder. Neriman ağlayarak ayaklarına kapandığında kendisi de ağlar ve “yalan söylediği için onu asla affetmeyeceğini” söyler. Halide Nusret, o günden sonra Neriman’ı kazanmak için hiç mücadele etmez. Yıllar sonra anılarını yazarken, Neriman’la bir daha ilgilenmemesini bir hata olarak görür ve üzülür. Yazara göre öğretmen, çok kötü davranışlara şahit olsa dahi öğrencileri için mücadele etmeli, kurtarma ümidi az olsa da sonuna kadar pes etmemelidir. Halide Nusret’in Neriman’ı kurtarmak için mücadele etmemesinin nedeni, çok sinirlenmesi, iyi niyetli yaklaşımına karşılık bulamaması, öğrencinin ısrarla yalan söylemesi ve bunun sonucunda yazarın onunla ilgili ümidini kaybetmesidir. Okul müdürü de sene sonunda Neriman’ın naklini uzak şehirlerdeki okullardan birine yaptırır. Halide

Nusret, daha sonra Neriman'la ilgili hiç haber alamaz ve onu hatırladıkça içinde öfkeyle karışık bir sızı duyar. Onu merak eder. Tek isteği onun “akıllı uslu bir öğretmen, iyi bir ev kadını ve mutlu bir anne” olduğunu duymaktır. Öğrencilerine çok kızsada da yazar, onların geleceklerini merak eder ve onlar için iyi şeyler diler. Öğretmenlik mesleğinde bu tür problemlili öğrencilere ulaşmak, onların sorunlarını çözerek öğrenciyi kazanmak çok önemlidir. Bunun için öğretmenin sabırlı olması, öğrencisine zaman ayırması ve pedagoji bilmesi gerekir. Neriman, Halide Nusret'in ulaşamadığı öğrencilerdendir.

Meslek hayatının ilk bir iki yılı hariç hiç idarî görev üstlenmemiş olan Halide Nusret, idareciler kadar, hatta onlardan da fazla öğrencilerinin aileleri hakkında bilgi sahibidir. Bugünkü okul-aile birliğı kavramını Halide Nusret'in daha cumhuriyetin ilk yıllarında kafasında tasarladığı ve uygulamaya koyduğu görülmektedir. Öğretmenlik yıllarının çoğunu taşrada geçiren yazar, bu küçük çevrelerde öğrencilerini yakından tanıma imkânı bulur. Yazarın ismini vermediğı bir öğrencisi kızamık olmuştur. Ateşi çok yüksektir. Babasını küçük yaşta kaybeden bu çocuk, orta halli bir memur olan dayısının yanında yaşamaktadır. Halide Nusret, öğrencisine hasta hasta okula gelmemesini söyleyerek onu hükümet doktoruna gönderir. Öğrencinin hasta olduğu halde okula gelme sebebinin riyaziyeden sözlüye kalkma korkusu olduğunu öğrenen Halide Nusret, “riyaziye öğretmeniyle konuşacağımı” söyleyerek öğrenciyi doktora gitmeye razı eder. Öğrenci kızamık çıkarmaktadır ve doktor ona hemen eve gitmesini söyler. Ertesi gün Halide Nusret bu hasta öğrencisini alışverişe giderken görür. Yengesi onu hasta olduğu halde alışverişe göndermiştir. Halide Nusret, bu öğrencisinin durumuna çok üzülür, onun için gözyaşı döker. Öğrencilerinin sorunlarıyla yakından ilgilenen yazar, çocuğun yengesini ziyaret ederek kızamıklı çocuğa nasıl bakılması gerektiğini anlatır.

Yıllar sonra Halide Nusret bu öğrencisiyle tekrar karşılaştığında, öğrencisi artık yedek subaydır. Öğrenci özür dileyerek Halide Nusret'e yıllardır onu rahatsız eden bir gerçeğı açıklar. Yıllar önce riyaziye dersinin sözlüsünden kurtulmak için vücudundaki alerjiyi kızamık olarak göstermiştir. Bu konuda kendisine yardımcı olacak öğretmen olarak, Halide Nusret'i seçmiştir. Çünkü ona göre Halide Nusret, öğretmenleri içinde en şefkatli ve merhametli olandır. Halide Nusret, öğrencilerinin sorunlarıyla ve sağlığıyla yakından ilgilenir, onların sorunlarını çözmeye çalışır. Öğrenciler de bu sayede onu kendilerine yakın görürler:

“Fakat talebelerin hayatı ve sıhhatiyle en çok alâkadar öğretmen olarak, sizi düşünmüştüm! Meselâ, sizden başka herhangi bir muallim beni eve gönderse

bile, riyaziye öğretmeniyle görüşüp sözlü imtihan meselesini düzeltmeyi kendine iş edinmezdi. Ben de korktuğuma uğrar, sözlüye, ikmale kalır, büyük bir ihtimalle, seneyi de kaybederdim... Kullandığım hileyle bunlardan kurtuldum amma, içimi yiyen azaptan bir türlü kurtulamadım...” (Zorlutuna, 1948, s. 71.) Öğrencisi, Halide Nusret’ten af diler. Yazar, bu öğrencisini affeder çünkü ona göre öğretmen bağışlayıcı olmalıdır. Halide Nusret’in öğrencilerine olumlu yaklaşımı bir yandan böyle bir olay yaşamasına neden olurken, diğer yandan da öğrencisinin yıllar sonra bile olsa kendisine karşı dürüst davranmasını sağlamıştır. İyi niyetli olmak, insan ilişkilerinin sağlıklı olabilmesi için gereklidir. Öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkide de tüm insan ilişkilerinde olduğu gibi iyi niyet önemlidir. Öncelikle öğretmen, öğrenciye sevgi ve anlayışla yaklaşmalı, sorunları olduğu zaman, elinden geldiğince destek ve yardımcı olmalıdır. Ancak bu yolla öğrenciye insanın önemi ve insan ilişkilerinin sevgi, anlayış ve hoşgörü temeline dayandığı öğretiler olabilir. Fakat bunu yaparken öğretmenin unutmaması gereken çok önemli bir nokta vardır: Her insanın içinde bulunabilecek iyi niyeti istismar temayülü. Bu temayül öğrencilerde de vardır. Öğrenciler, zor durumda kaldıkları zaman, kolaylıkla iyi niyeti istismar yoluna gidebilirler. Yazar, henüz mesleğinin başındayken böyle bir tuzağa düşmüştür. Öğretmenin bu tür istismarlara engel olması, zamana bağlı bir tecrübe işidir. Çocukların kişiliklerini, aile yapılarını çok iyi tanımak ve onlara hoşgörünün ancak dürüstlük ve samimiyet karşısında ortaya çıkacağını anlatmak gerekir. Birkaç hafta sonra aynı öğrenci Halide Nusret’ten, kendisi için sevdiği kızı ailesinden istemesini rica eder. Halide Nusret, çocuğu gibi gördüğü öğrencisine karşı “annelik” görevini yapar ve evlenmelerine aracı olur. Yazar, henüz düğün bitmeden öğrencisinin evlendiği kıza kötü davrandığına şahit olur ve çok üzülür. Bu öğrencisi bir süre sonra hırsızlıktan hapse girince yazarın bu öğrencisine olan inancı kaybolur ve onu affettiği için büyük acı duyar.

Halide Nusret, mesleğini icra ederken, emeklilik günlerini de hayal etmiştir. Emekli olduğunda onu en çok üzecek konu, okullara uzaktan ve bir yabancı gibi bakacak olmasıdır. Yazar, çocuklara bir tavsiyede bulunarak *Benim Küçük Dostlarım* adlı hatıratına son verir:

“Şimdi çocuklar, çocuklarım, beni iyi dinleyin:

Yaşınız ister yedi, ister on yedi, hattâ ister yirmi yedi olsun, başınızda eğer okul kasketi taşıyorsanız yolda size gözleri şefkat ve hasret yaşlarıyla dolu olarak bakan ihtiyarları hemen selâmlayınız! Ve eğer, rastladığınız bir tabutun içinde bir öğretmen varsa, onu birkaç adım olsun takip etmekten

çekinmeyiniz! Bu suretle bir borç ödemiş, bir iyilik etmiş ve Tanrı'nıza bir adım yaklaşmış olursunuz!" (Zorlutuna, 1948, s. 95.)

Sonuç

A. Öğretmenin Nitelikleri

1. Öğretmenlik, Allah'ın bu meslek için yarattığı özel kişilere mahsus bir meslek, doğuştan getirilen bir kabiliyettir.
2. Öğretmen, sınıfta kullanacağı kelimeleri özenle seçmelidir.
3. Meslekî heyecanını sonuna kadar kaybetmemelidir.
4. Ülke zor durumdayken, öğretmenlik vatan borcudur.
5. Öğretmen, bilgi verme yanında eğitmeyi de hedeflemelidir.
6. Öğretmen, dersi zenginleştirerek, öğrenci için cazip hale getirmelidir.
7. Farklı yaradılış ve özelliklere sahip çocuklara bir şeyler öğretmek çok zordur. Bu yüzden öğretmenlik, özellikle ilkökul öğretmenliği, tahammül ve fedakârlık ister.
8. Öğretmen olmak için zor koşullar altında çalışmayı kabul etmek gerekir. Rahatına düşkün olan kişiler bu mesleği yapamazlar. Öğretmen olan kişi bütün ömrünü bu yolda harcamak durumundadır.
9. Öğretmen, öğrencilerin aileleri ile yakın ilişkiler kurmalıdır.
10. Öğretmen, çalıştığı çevreye uyum göstermeli, yaşadığı çevrede sevilen ve sayılan biri olmalıdır.
11. Mesleğinde başarılı olabilmek için öğrencisini yakından tanımalıdır. Halide Nusret'e göre, taşrada ve yatılı okulda çalışan öğretmenler, öğrencilerini ve ailelerini yakından tanıma imkânına sahiptirler.

B. Öğretmenin Öğrencileriyle İlişkileri

1. Öğretmen, öğrencilerine kendini sevdirmeli, onları sevmeli ve zaman ayırmalıdır. Öğrenciler, genç öğretmenleri severler. Yaşlı öğretmenler de tecrübeleri ve öğrencilere gösterecekleri şefkat ile sevgiyi kazanabilirler. Öğrenci, öğretmenin bilgisinden çok, dış görünüşüne ve kendisine yaklaşımına önem verir.
2. Öğretmen, öğrencilerine eşit davranmalı, güven vermelidir.

3. Öğretmen, başarısız öğrencilere özel ilgi göstermeli, cesaretlendirmeli, başarılı öğrencileri teşvik etmelidir.
4. Çok düşük notlar vererek öğrencileri umutsuzluğa düşürmemeli, çalışma azimlerini yok etmemelidir. Öğrencisinin eksiklerini ona uygun bir dille, kırmadan anlatmalıdır.
5. Ümitsiz olmamalı, kötü alışkanlıkları olan öğrencilerini düzeltmek için sonuna kadar mücadele etmelidir.
6. Geçeceği araştırmalı, duyduklarına hemen inanmamalı, öğrencileri hakkında ön yargılı olmamalıdır.
7. Sabırlı olmalı, öğrencilerinin psikolojilerini anlamalı, hatalarını affetmelidir.
8. Öğretmenlik, anneliğe benzer. Öğretmen, öğrencilerini çocukları gibi görmelidir.
9. Öğretmen, öğrencilerinin gelecekteki hayatları ile de ilgilenmeli, onları merak etmelidir.

Benim Küçük Dostlarım, bir öğretmenin gençlik izlenimlerini içeren öğretici bir hatıra kitabıdır. Halide Nusret'in bu kitabında sergilediği yumuşak yaklaşımlar, bir öğretmen için yıpratıcı olabilir. Mevcut kurallar aynı zamanda öğretmenin güvencesidir. Yazarın, bu kurallara başvurma ihtiyacı hissetmemesi, öğrencilerle kurduğu iyi ilişkiler sayesinde.

Kaynakça

- Adivar, Halide Edib, *Mor Salkımlı Ev*, Yeni Matbaa, İstanbul, 1963.
- Akengin, Yahya, "Benim Küçük Dostlarım", *Hisar*, Cilt 17, Sayı 163, Temmuz 1977.
- Asya, Arif Nihat, "Halide Nusret Zorlutuna'nın 50. Sanat Yılı" *Defne*, Haziran 1967, Yıl 2, Cilt 2, Sayı 42.
- Başar, Erdoğan, *Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul, 2004.
- Cemiloğlu, Mustafa, *İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi*, Alfa Yayınları, Eklî III. Baskı, Bursa, 2001.
- Emil, Birol, "Öğretmenler Romancısı Reşat Nuri Güntekin I", Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, *Eğitim Bilimleri Dergisi*, Yıl 1990, Sayı 2.
- Emil, Birol, "Bir Öğretmenler Günü Daha", *Türk Kültür ve Edebiyatından- 1 / Meseleler*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1997.

- Enginün, İnci, “Halide Nusret Zorlutuna”, *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, Dergâh Yayınları, İlaveli 2. Baskı, İstanbul, 1991.
- Enginün, İnci, “Tanzimat Sonrası Edebiyatçılarımız ve Çocuk”, *Araştırmalar ve Belgeler*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000.
- Erdal, Kelime, “Halide Edib Adivar ve Halide Nusret Zorlutuna’nın Eserlerinde Öğretmen ve Eğitim” Bursa, 2005, (Yayınlanmamış Doktora Tezi)
- Gürel, Zeki, *Halide Nusret Zorlutuna Hayatı ve Eserleri*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, I. Baskı, Ankara, 1988.
- Kâzım Nami, *Muallimin Meslek Ahlâkı*, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.
- Kerman, Zeynep, “Mehmet Kaplan’a Göre Öğretmen ve Okul”, *Yeni Türk Edebiyatı İncelemeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara, 1998, s. 231–239.
- Tansel, Fevziye Abdullah, “Halide Nusret Zorlutuna’nın Eserleri ve Edebî Şahsiyeti” *Defne*, Temmuz 1967, Yıl 2, Cilt 2, Sayı 43.
- Türk Yurdu*, “Kıymetli Şair Halide Nusret Zorlutuna”, Ankara, Haziran 1965.
- Yalçın, Alemdar, “Halide Nusret ve Anadolu”, *Töre*, Sayı 158, Temmuz 1984.
- Zorlutuna, Halide Nusret, *Benim Küçük Dostlarım*, Ahmet Halit Kitabevi, İstanbul, 1948.
- Zorlutuna, Halide Nusret, *Yurdumun Dört Bucağı*, Güney Matbaacılık ve Gazetecilik T.A.O., Ankara, 1950.
- Zorlutuna, Halide Nusret, “Mektebin Çocuğu”, *Millî Mecmua*, Cilt 1, numara 8, 7 Şubat 1340a.
- Zorlutuna, Halide Nusret, “Mektebin Çocuğu İçin”, *Millî Mecmua*, Cilt 2, numara 18, 24 Temmuz 1340b.
- Zorlutuna, Halide Nusret, “En Büyük Vazife”, *Gürbüz Türk Çocuğu*, Sayı 9, 21 Nisan 1927.
- Zorlutuna, Halide Nusret, *Bir Devrin Romani*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1978.
- Zülfikar, Hamza, “Ahmet Midhat’ın Rehnümâ-yı Mu’allimîn’i”, *Türk Dili*, Sayı 521, Mayıs 1995.

My Little Friends

Summary

In this study, a memory book is examined which is called “Benim Küçük Dostlarım” in which there are memories of Halide Nusret Zorlutuna about the teacher’s profession and her students. In this book, Halide Nusret Zorlutuna who is herself a teacher, exposed her opinions about teacher-student relation, characteristics which a teacher should possess and teacher’s

relation with the environment deriving inspiration from her memories. The author, started her job as a teacher during a period in which Turkey was undergoing a difficult examination, guided today's teachers reporting the understanding of teacher's profession and teacher attitudes of her time.

Halide Nusret, who started teaching because of her financial problems, liked this profession by the time passed. The author, who considers teaching similar to motherhood, always approached her students with a mother's compassion. Halide Nusret also made close contacts with student's families, by this way she found possibility to recognise and understand them more closely. Halide Nusret believed that success in education will be achieved through knowing students closely. The author paid great attention to investigate the family life of unsuccessful students all her teaching life, this she solved their failure problems more easily.

In her book called *Benim Küçük Dostlarım*, Halide Nusret discussed two main points which are teachers profession and teacher-student relations. The author, with the experience of years, is giving advices her readers time to time. According to Halide Nusret, teacher's profession is an ability which is given special people by God and is innate. Everybody can't perform this profession. Teacher's profession is, at the same time, a duty which should be carried out by everyone who likes his country. Devotion and patience power is very important in this profession. The enthusiasm, which everyone feels when starting a job, is very important in teacher's profession and shouldn't be lost. Halide Nusret sees enthusiasm as a sign of a teacher's giving importance to his/her job.

According to the author, teacher should target educating her/his students as well as informing them. Education is as important as the knowledge to be given to students, at least. A teacher should love her/his students and job very much. If students like their teachers, they can be successful in their lessons. The teacher should allow spare time for his/her students problems. The teacher, who sees a mistake of his/her student, should try to correct it. Teachers should forgive their students mistakes. It is not suitable for a teacher to stay insensitive to her/his students problems. Teacher's being reliable, is very important in view of teacher-student relation. Students share their problems with a teacher whom they trust.

According to the Halide Nusret Zorlutuna, a good teacher should be curious about his/her students lives outside the school. The author is curious about her students professions in the future. She continues to have relations with her students even after they graduate. Sometimes teachers can encounter unsuccessful classes. According to Halide Nusret, in a kind of this situation,

teacher should be patient and search for the failure reasons. It is inevitable for a student, for whom a teacher pays attention and makes an effort, to change in the positive way.

Halide Nusret didn't believe in what others said for her students, but she herself tried to recognise them. Therefore the author made less mistakes in her decisions about her students. The reason why Halide Nusret chose teacher's profession is the child love inside her heart. The author describes this big love she felt toward children as her biggest weakness. The one who made Halide Nusret like and learn her job, is her students. The author, as she knew and liked her students, began to understand the meaning of teacher's profession better, she learned the way to teach children as well as getting them enjoy the lesson, by the help of experience she gained through years. She didn't see her her job just as a knowledge transfer, she especially cared for creating positive behavior change in her students. The author wanted her students to imrove towards their characteristics, abilities and interests.

For all her teaching life, Halide Nusret Zorlutuna paid attention not to discriminate between her students. She loved all of her students and treated equal, no matter they were lazy or hardworking, lovely or unsympathetic. Some teachers make discrimination among his/her students; they like intelligent and hardworking students more than others. This is a kind of approach which will hurt students and discourage them from lessons. A teacher, should approach her/his students with love and make them feel that she is in the equal distance to all of them. The author, whose hapiness source is her students, didn't make any delay in her lessons even if she was ill. She forgot all her problems and illness when she looked in her students eyes. In this book of Halide Nusret, there are teachers who don't understand the author's sensitiviness and don't consider about the teacher's profession as she does.

According to Halide Nusret, who is interested in her students situations outside the school and after they graduate, teacher's profession is a life style. According to the author, who decided that everyone is not able to carry out this profession by getting inspiration from her experiences, everyone who gets the education of this profession is not expected to be a good teacher. Teacher's profession is an innate ability and experiences gained through time will help teacher to find the right way.